

DE MACHT VAN DE ZEE

*Een verhaal over de verschrikkingen van de zee, opgesteld uit
aantekeningen in het doopboek van Lutjebroek
door pastoor Folkert Roos (1681 - 1713)*

In het leven van de dorpen in de streek speelde de Zuiderzee in de 17e en 18e eeuw een belangrijke rol. Een behoorlijk aantal van de bewoners, vaak wel een 10% van de bevolking, vond een bestaan op zee en daarom had alles wat er gebeurde op het water, een paar uur gaans van hun dorpen, de bijzondere belangstelling van de bevolking.

Over het algemeen kan men uit de overgebleven historische bronnen weinig meer van deze interesse bespeuren. Alleen komt men zo nu en dan, in geschriften, waar men dit wel het minste verwacht, iets over de betekenis van de zee voor het openbare leven van een dorpsgemeenschap tegen. Door toevallige omstandigheden kreeg ik in het rijksarchief het doopboek van de katholieke gemeente Lutjebroek in handen en tot mijn grote verbazing vond ik tussen de gewone zakelijke gegevens over de jaren 1681 - 1713 een journaal over de macht van de zee, wat ik U even vertellen zal.

De pastoor van Lutjebroek was in die dagen een zekere Folkert Roos. In de beschrijvingsbrief van de Hollandse geestelijkheid, opgesteld voor de congregatie tot uitbreiding van het geloof in Rome, werd hij aangeduid als een man met een scherpe opmerkingsgave, die echt meeleeft met het wel en wee in zijn gemeente. In zijn kapelaanstijd in Hoorn had hij de macht van de zee leren kennen: in het najaar, wanneer de stormen de dijken beukten, wandelde hij vaak langs de zee en kwam diep onder de indruk

van de kracht van het water. Toen hij in 1681 pastoor geworden was van Lutjebroek en daar verschillende gezinnen vond, die bestonden van de zee, leefde hij, vooral in tijden, wanneer de zee zijn kracht toonde, heel bijzonder met hen mee. Hij was er zo van vervuld dat hij in een officieel kerkelijk boek, het doopregister van zijn gemeente, aantekeningen maakt over de rol die de Zuiderzee speelde in het leven van de bevolking.

Na een doopsel op 3 november 1702 geeft hij enkele korte latijnse aantekeningen over de najaarsstorm, die de bevolking met grote angst heeft vervuld. De Noorderdijk, zo verrelde hij, die toch vooral ons dorp moest beschermen, was dermate verzwakt dat men meende, dat zij het water niet meer kon keren. Enkele stoere mannen uit Lutjebroek hadden zich gevoegd bij het kleine dijkleger, dat Wervershoof op de been had gebracht maar wat konden deze mannen anders doen dan afwachten? De zee moest een uitweg hebben, zo meende de pastoor, en de bevolking leefde in angstige spanning. Daar kwam het bericht dat de dijk tussen Monnikendam en Edam was doorgebroken. De Waterlandse polders liepen vol en dat verminderde de druk op de dijk bij Wervershoof. Lutjebroek bleef gelukkig voor watersnood bevrijd.

In 1708 was de zee zo welwillend niet. Tijdens een storm in de nacht van 8 augustus geraakte de vissersboot van Cornelis Broers en Jan Jansz op drift en verging met man en muis. Er was grote rouw in het dorp om dit offer, dat de zee had opgeëist.

Na het doopsel van 8 december 1708 tekende hij iets aan over de verschrikkelijke winter, die de bevolking totaal uitputte. In het begin van 1709 was de zee geheel toegevroren: er was een druk verkeer over het ijs tussen Enkhuizen en Friesland. Ook mannen uit Lutjebroek, die tengevolge van de winter geen werk konden krijgen - en hiervan waren er in ons dorp 23 vissers en 14 mensen op de grote vaart - gingen met hun sleden naar Friesland om daar nog wat te vinden, maar tevergeefs. Wanneer de winter eindigde, vertelde hij niet precies maar bij een doopje van 16 maart tekende hij nog aan dat er enkelen over het ijs naar Friesland waren vertrokken.

De gevolgen van deze winter waren voor de bevolking verschrikkelijk. De prijzen voor de levensmiddelen waren enorm gestegen. Enige bedragen werden door hem in het doopboek vermeld. Voor 100 krop sla betaalde men f 1,25 en voor 1000 worrelen moest men f 2,— op tafel brengen. Wel hadden de vissers op zee behoorlijke verdiensten en konden voor hun gezinnen de schade, die men in de winter had opgelopen, enigszins hersellen, maar voor de boeren ging dit niet op.

Her gras groeide pas laat door de winter en kon door de vele regens van de zomer niet tot ontwikkeling komen. De hooioogst mislukte en dit had tengevolge dat er ook „anderen” - misschien zijn hiermede wel bedoeld die

boeren, die moeilijk hun hoofd boven water konden houden, - een bestaan gingen zoeken op zee.

Deze simpele aantekeningen in het doopboek van de katholieke gemeenschap van Lutjebroek zijn voor ons erg interessant. Er is een tijd geweest dat de Zuiderzee die in de laatste jaren van haar bestaan hoegenaamd geen invloed uitoefende op de dorpen van het Drechterlandsche platteland, een stempel drukte op het leven van de bevolking. Voor ons, die de taak hebben om een documentatie samen te stellen over de betekenis van de Zuiderzee voor onze bevolking, zijn deze losse aantekeningen van belang en nog meer zal het de noodzakelijkheid aangeven van het streven van het Zuiderzeemuseum om voor het nageslacht te bewaren de plaats die de zee in het leven van de bevolking heeft ingenomen.

Pastoor B. Voets, Amsterdam
